

Transnationell feminism

Mia Liinason

Texten ingår i:

Marta Kolankiewicz (red.), Mia Liinason (red.)
och Maja Sager (red.)

Genusvetenskapliga forskningsmetoder

sid. 79-94

DOI: <https://doi.org/10.37852/oblu.260.c620>

Webbversionen av verket publiceras öppet tillgänglig under licens **CC BY-NC-ND 4.0**

Se fullständiga villkor: <https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/deed.sv>

Enligt licensen får du kopiera och distribuera materialet. Du måste ge författarna ett korrekt erkännande och ange om bearbetningar är gjorda. Du får inte använda materialet för kommersiella ändamål. Om du remixar, transformerar, eller bygger vidare på materialet, får du inte distribuera det modifierade materialet.

© Nordic Academic Press och författarna 2024

ISBN 978-91-89361-81-2

e-ISBN 978-91-8104-112-5

Redaktörer: Marta Kolankiewicz, Mia Liinason och Maja Sager

Adress: Lunds universitet, Genusvetenskapliga institutionen, Box 117, 221 00 Lund

Transnationell feminism

Mia Liinason

Ett transnationellt feministiskt perspektiv bidrar med analytiska insikter, metodologiska ansatser och ett kritiskt förhållningssätt till hur globalisering och kapitalism påverkar människor av olika nationell tillhörighet, ras/etnicitet, genus, klass och sexualitet, liksom relationer till naturen, historier och platser. Det fokuserar på konstruktioner av gränser och formeringen av platser och subjekt, utforskar samspel mellan det lokala och det globala och uppmärksammar likheter och skillnader som präglar makt och motstånd på olika platser. Med ett transnationellt feministiskt perspektiv kan forskare ifrågasätta tendenser till romantisering av det lokala, exempelvis genom att påminna om att inte ta lokalt förankrade typer av makt för givna, men även ifrågasätta globalismen som ideologi genom att påvisa globala makthierarkier. Forskare kan problematisera dikotoma uppdelningar mellan det globala och det lokala, eller mellan regioner såsom det globala nord/syd, öst/väst.

Mitt intresse för ett transnationellt feministiskt perspektiv väcktes då jag som postdoktor inledde ett projekt om kamper för genusrättvisa i en skandinavisk kontext, och utforskade samspelet mellan civilsamhällesrörelser och statsaktörer i Sverige, Norge och Danmark. Jag kände en frustration över den begränsning nationalstaten som förklaringsmodell innebar, som forskningens mått och jämförelsepunkt. Eftersom maktrelationer flödar över nationella gränser och eftersom globala fenomen och samband formas och upprätthålls genom utbyten och samspel i lokala kontexter (Massey 2005) kände jag ett behov att utforska hur makthierarkier och maktrelationer som rör sig över

gränser utvecklas och hålls vid liv, lokalt såväl som globalt, och hur motståndskraftorer bygger allianser över gränser. Vilka skillnader och likheter finns i kvinnors kamp mot genusbaserat våld i exempelvis Chile, Turkiet, Sverige och Ryssland? Vilka konflikter och samarbeten kan uppstå mellan lokalt förankrade kamper och statliga aktörers försök att nå inflytande över frågor om genus och sexualitet i olika länder? Vilka dominanta diskurser omkring kvinnors och sexuella minoriteters rättigheter står under omförhandling globalt respektive lokalt? Vilka allianser kan byggas mellan aktörer som kämpar för genusrättvisa i skilda sammanhang, och hur? Alla dessa är exempel på frågor som hjälpt mig att se de komplexa samspel som uppstår då aktörer försöker nå inflytande genom att mobilisera frågor om genus och sexualitet. Att utforska dessa och andra frågor har låtit mig få syn på den mångsidighet – och motsägelsefullhet – som utmärker lokala kamper för genusrättvisa i en global värld.

Transnationell feminism är ett empiriskt fenomen. Transnationella feministiska rättviserörelser fokuserar på hur globaliseringen påverkar lokalt situerade individer och grupper, genom att uppmärksamma olika former av exkludering, exploatering och våld, liksom hur extraktivismens utvinning av naturresurser hänger ihop med globala makthierarkier. Aktivister bygger gemenskaper över gränser som bär drömmar om social förändring och som kan arbeta för att förverkliga dem – en vision som kan hållas tillbaka genom antaganden om att världen är nationellt beroende och begränsad (Khagram & Levitt 2008).

I detta kapitel ger jag en introduktion till transnationella feministiska perspektiv inom genusvetenskaplig forskning. Genom två exempel illustrerar jag hur genusforskare har arbetat med sådana perspektiv. Det första belyser forskning om globaliseringens effekter på arbetares villkor på olika platser, medan det andra exemplet utforskar lokala manifestationer av dominanta diskurser på en global arena. Men ett transnationellt feministiskt perspektiv kan användas inom många andra empiriska områden, till exempel för att undersöka globaliseringens effekter på urbanisering, handel och politisk ekonomi, på migration och på formeringen av gränser, kunskaper

och geopolitiska regioner. Några exempel på sådan forskning är Ananya Roys och Aihwa Ongs analys (2011) av hur den nyliberala globaliseringen har påverkat urbanisering i Asien, Leila Simona Talanis studie (2014) av den globala politiska ekonomins påverkan på nationalstatens kris under arabiska våren 2011, Nira Yuval-Davis undersökning (2019) av den roll gränser spelar för nationell och global styrning, Roberto Kulpas och Johanna Mizielińskas queera kritik av kunskapens geopolitik (2016), Chandra Talpade Mohantys diskussion av nyliberalismens inflytande på feministisk teori i det globala syd och nord (2013) och Fatima El-Tayeb's kritiska belysning av betydelsen av migration, ras och identitet i formeringen av Europa (2008). Inom genusvetenskapen kan ett transnationellt feministiskt perspektiv användas för att utforska en mängd frågor som berör konstruktioner av genus och sexualitet, ojämlikhet, makt och motstånd, i lokala såväl som globala sammanhang.

Inspirerade av kritiska tankegångar inom bland annat sociologi och antropologi utvecklades ett transnationellt perspektiv av forskare redan under tidigt 1900-tal genom empiriska studier av motståndsstrategier underifrån, bland marginaliserade och underprivilegerade grupper som uttryckte ett motstånd baserat på erfarenheter från deras lokala situation i kontrast till dåtidens geografiska maktcentra (Joppke & Morawska 2003).

Ett transnationellt perspektiv är något annat än ett internationellt. Medan ett internationellt perspektiv betraktar nationer som separata och jämförbara enheter använder forskare ett transnationellt perspektiv för att utforska relationer mellan subjekt, platser och historier och för att uppmärksamma hur dessa relationer har bidragit till att skapa specifika platser, historier och subjekt med avseende på makt, hierarkier och hegemonier. Ett situerat transnationellt perspektiv kan ge genusforskare verktyg att undersöka hur genus och sexualitet samspelar med de villkor som präglar specifika statliga regimer i så olika länder som exempelvis Italien, Island eller Sydafrika. Forskare kan använda ett transnationellt perspektiv för att studera identitetsformering i kosmopolitiska städer som Moskva, Taipei eller Istanbul och utforska skillnader och likheter. Ett transnationellt perspektiv

skiljer sig även från en mer begränsad idé om organisering över gränser (*cross-border organizing*). Organisering över gränser är en viktig del av en transnationell analys, men medan sådana undersökningar ofta behandlar statliga institutioner eller civilsamhällets organisationer som fristående från andra institutioner och organisationer i lokala eller globala sammanhang uppställer ett transnationellt perspektiv en mer ambitiös agenda. Enligt Sonía Alvarez undersöker transnationell feminism ”the discursive frames and organizational and political practices that are inspired, (re)affirmed, or reinforced [...] by their engagement with other actors beyond national borders [...] both virtual and ’real’” (Alvarez 1999: 30).

Mot slutet av 1900-talet, med rötter i en materialistisk, postkolonial tradition, växte ett specifikt feministiskt perspektiv fram inom transnationell forskning fram. Postkoloniala feminister utvecklade en betydelsefull intervention gentemot den väst- och eurocentrism som präglade begreppet globalt systerskap och de universella antaganden som än idag fortsätter att prägla begrepp som globalism och regionalism och som bidrar till att upprätthålla makthierarkier mellan det globala nord och syd, öst och väst (Mohanty 2006 [2003]). Med uppmärksamhet på gränsöverskridande allianser byggde forskare som Grewal och Kaplan (1994) samt Alexander och Mohanty (1997) anti-imperialistiska gemenskaper. I discipliner som geografi, antropologi, sociologi, statsvetenskap och genusvetenskap ifrågasatte postkoloniala och transnationella feminister strikta uppdelningar mellan det lokala och globala (Giles & Hyndman 2004; Massey 2005; Dufour et al. 2010; Roy 2016). Genom att belysa problematiska konsekvenser av en frånvaro av uppmärksamhet på relationer och flöden över nationella gränser synliggjordes metodologisk nationalism, det vill säga idén om nationalstaten som en överordnad analysenhet, och dess begränsningar (Lock Swarr & Nagar 2010; Baksh & Harcourt 2015; Gopinath 2018). Men även om ett transnationellt feministiskt perspektiv ifrågasätter nationalstaten som överordnad förklaringsmodell betyder inte det att nationen är oviktig – tvärtom. Nationens betydelse för kategorier som ras, etnicitet, klass, sexualitet och genus ses som central för transnationella feminister som uppmanar till att

kritiskt utforska nationalstatens funktion inom och bortom dess gränser. En komparativ eller kontrasterande metod biträder därför ofta ett transnationellt feministiskt perspektiv. En sådan metod uppmärksammar hur relationer och samspel mellan platser och aktörer har bidragit till att konstruera lokala såväl som globala sammanhang. I kontrast till förståelser av platser som självständiga eller isolerade entiteter som kan jämföras i syfte att identifiera den mest utvecklade har forskare argumenterat för idén om ”sammanlänkade historier” för att beskriva platser som länkats samman genom kolonialismen (Bhambra 2011, 2014).

Som forskningsansats låter ett transnationellt feministiskt perspektiv oss få syn på och ifrågasätta diverse antaganden om plats, identitet, gemenskap och tillhörighet, antaganden som kan ligga till grund för och även rättfärdiga maktförhållanden globalt eller lokalt, bland annat imperialism, neo-kolonialism, historielöshet/historisk utträdning, skillnadsskapande hierarkier och exkludering (rasism, nationalism) eller metodologisk nationalism (Carty & Mohanty 2015; Yuval-Davis 1997, 2019). En transnationell feministisk forskningsagenda kan ge inspiration till och kunskap om andra sätt att leva och fler samarbeten över gränser. Genom att uppmärksamma andra tillhörigheter än den nationella kan nationens exkluderande gränser ifrågasättas eller tillfälligt upplösas (Suchland 2011; Gago 2020). Då samarbeten som överskrider gränser utforskas kan feministiska, migranta, trans+ och queera liv och levbarheter, som annars kanske ses som hot mot nationen eller inte anses vara del av nationen, få och ta utrymme på platser präglade av diskriminering, våld och exkludering (Gopinath 2018). På så vis kan ett sådant perspektiv också belysa hur icke-normativa geografier, praktiker och relationer kan utvecklas.

Med en betoning på utbyte och rörelse skapar ett transnationellt feministiskt perspektiv utrymme för att teoretisera erfarenheter över gränser, exempelvis migranters som talar två eller flera språk, hör hemma i två eller fler länder och vars vardagsliv formas av kontakter i olika lokala kontexter (Portes et al. 1999). Migration eller diaspora som en transnationell process är ett av många ämnen som ett transnationellt perspektiv kan undersöka, som på olika sätt har att göra

med relationer mellan det globala och det lokala, såsom till exempel globaliseringen av arbete, eller framväxten av en ny form av global rättighetspolitik genom transnationella civilsamhällesorganisationer (Grewal 2005; Kulpa 2014; Klapeer 2017). Med sitt fokus på utbyten, rörelser och flöden ger ett transnationellt feministiskt perspektiv möjlighet att undersöka samarbeten över gränser, liksom själva konstruktionen av gränser, samt hur globala, nationella och lokala diskurser, identifikationer och maktordningar samverkar (Ifekwunigwe 2016).

En transnationell forskningspraktik måste inte inkludera flera skilda sammanhang, utan kan vara förankrad i en lokal forskningskontext. Du kan fortfarande utveckla en viktig kritik av föreställningar om nationen som en homogen plats och utmana antaganden om nationsgränsen som den främsta demarkationslinjen för känslor av gemenskap och tillhörighet. Detta kan göras genom att belysa olika former av exkludering från nationen, exempelvis genom att synliggöra handlingar eller diskurser som är homonationalistiska, rasistiska eller anti-migration. Eller du kan använda en transnationell lins för att undersöka vilka aktörer som bär upp hegemoniska respektive mot-hegemoniska positioner i civilsamhället. Du kan belysa de spänningar som uppstår i civilsamhället till följd av hur aktivisters vardagspolitiska arbete är förankrat i såväl nationella historier som lokala problem. Alla dessa exempel kan ge viktiga bidrag till transnationell feministisk forskning. Det kanske viktigaste bidraget till fältet är att synliggöra det faktum att de spänningar som nationella narrativ, exkluderingar och politiska program ger upphov till sällan förblir oemotsagda av de individer och grupper som möter exkludering. Tvärtom uppmärksammas de problematiska konsekvenserna av nationell exkludering många gånger både tydligt och konsekvent av aktörer som upplever marginalisering och exkludering. En transnationell feministisk forskningsagenda som uppmärksammar dessa nationskritiska röster och protester är betydelsefull därför att den kan stärka makt och agentskap hos subjekt och grupper som upplever marginalisering, förtryck och exkludering (Çağatay, Liinason & Sasunkevich 2022).

Exempel

För att illustrera hur forskare kan arbeta med ett sådant perspektiv det här är fråga om diskuterar jag i det följande två exempel, både från egen forskning och från annan. Till att börja med lyfter jag fram ett projekt som belyser vikten av att uppmärksamma hur maktrelationer globalt och lokalt påverkar intersektionella ojämlikheter som genus, etnicitet, ålder och klass. Därefter beskriver jag hur ett transnationellt feministiskt perspektiv kan hjälpa forskare att synliggöra specificiteter, variationer och likheter mellan platsbaserade manifestationer av globala dominanta diskurser.

Lokala platser, globala relationer

Boken *Transnational Corporations from the Standpoint of Workers* (2014) av Aina Tollefsen, Diana Mulinari och Nora Räthzel utforskar den nyliberala globaliseringens betydelse för arbetsvillkor och möjligheter till transnationell solidaritet inom Volvo, ett transnationellt fordonsföretag med lokal tillverkning i det globala nord och syd. Projektet tog sin startpunkt i ett transnationellt feministiskt perspektiv och en världssystemanalys, en teoretisk modell som beskriver hur det kapitalistiska systemet har lokaliserat nationalstater i en hierarkisk relation till varandra. Globaliseringens intensifiering under slutet av 1900-talet har inneburit att transnationella företag fått en förstärkt position gentemot lokalt baserade företag. Hur globaliseringsprocesser och ekonomisk omstrukturering påverkar arbetarna på olika platser var därför en central utgångspunkt för Tollefsen, Mulinari och Räthzel, som i början av projektet såg att det fanns ett behov för fler empiriska studier av hur globaliseringen påverkar arbetare på olika platser: ju mer inflytelserika transnationella företag blir, desto mer betydelsefullt ansåg forskarna det vara att förstå hur arbetare vid sådana företag tänker, känner och agerar i vetskapen av att vara en del av ett sådant projekt. Med ett fokus på arbete och arbetsvillkor utvecklades studien utifrån forskarnas intresse för att utforska intersektionella ojämlikheter såsom genus, klass, etnicitet och ålder, samt olika former av förtryck och motstånd.

Med inspiration från Doreen Masseys (2005) kritiska förståelse av globaliseringen som en effekt av ett samspel mellan det lokala och det globala, mellan center och periferi, beskriver Tollefsen, Mulinari och Rähzel sitt kritiska förhållningssätt till konstruktioner av plats. De förstår platser som öppna, ofärdiga, komplexa projekt. Istället för att upprätta en dikotomi mellan det lokala och det globala förstår de det lokala som resultatet av samband mellan och relationer till andra platser. Även om Volvoarbetare var lokaliserade på olika platser – i Mexiko, Indien, Sverige, Sydafrika – ville de undersöka om den gemensamma globala plats som de befann sig på – deras ”throwtogetherness” som arbetare på samma transnationella företag (Tollefsen et al. 2014: 48) – skulle kunna användas som ett verktyg för att omförhandla makt och bygga global solidaritet. För att förstå möjligheterna till transnationell solidaritet mellan arbetarna, och för att kunna fånga de svårigheter som uppstår, betonade forskarna betydelsen av att uppmärksamma frågor om mobilitet, samspel över gränser och transnationella nätverk.

I deras undersökning fann de en rad olikheter som präglade Volvoarbetarnas erfarenheter på olika platser. Bland annat spelade genus och ålder en stor roll både för arbetsledning och för hur arbetarna uppfattade sina positioner och sitt arbete. Den största skillnaden fann dock forskarna mellan arbetare i det globala nord och arbetare i det globala syd. I det globala nord såg sig Volvoarbetarna fortfarande som en privilegierad arbetskraft. I det globala syd var dessa arbetare istället bland de lägst betalda inom fordonsindustrin. Inom det globala syd fann också forskarna stora skillnader mellan arbetarnas villkor i olika regioner, som hängde ihop med de skilda ländernas specifika historier, tillverkningsindustrins historia, fackföreningar, arbetsrättslagstiftning, genusrelationer och socioekonomisk utveckling, som sammantaget resulterade i specifika arbetskulturer, genusidentiteter, arbetspraktiker och arbetarkamper. Ledarskapsstilar på respektive plats förstärkte dessa skillnader mellan regioner. Exempelvis skapade kvinnliga arbetare i Mexiko ett kollektiv för att de ville lära sig nytt, men det gjorde dem också mer sårbara för chefernas strategier att härska genom fragmentering. Unga arbetare i Sydafrika gjorde

motstånd mot chefernas utnyttjande av oerfarna ungdomar, som föreställdes vara tacksamma trots att de hamnade på låga positioner med monotona och tråkiga arbetsuppgifter, och som inte ansågs vilja gå med i facket. Inte minst deras oro för att inte kunna bidra till sina familjers överlevnad fick trots allt dessa unga arbetare att till slut vända sig till facket och påbörja en strejk som de inte kunde vinna. I Indien organiserade sig arbetare över alla åldrar i en enad och effektiv gruppering, och lyckades få en diskriminerande chef att lämna sin position och ersatt av en mer respektfull chef som kunde lyssna. I Umeå, där arbetarna både sågs av andra och av sig själva som en del av en privilegierad svensk arbetskraft, insåg arbetarna att de behövde lära sig nya motståndsstrategier för att konfrontera den tystnad som de upplevde härskade om genusjämligheter på fabriksgolvet och i samhället i stort.

Tvärs över dessa olikheter fann forskarna dock också någonting gemensamt hos arbetarna, ett gemensamt språk som uttryckte stolthet, krav på respekt, rättvisa löner, men också ångest och oro för en osäker framtid, solidaritet och genuskonflikter:

We learnt that what workers want and what they fear across the world, in spite of their local differences, is the same. [...] The differences lie in the ways in which these common needs are expressed as a result of different collective and individual histories, but also due to the degree to which basic needs are seen as fulfilled or not. [...] As researchers we need to stand on both feet, listening to and trying to grasp the differences but at the same time understanding the similarities, the identities and the needs that workers share. Attention to both differences and similarities is vital because together they can form the basis for a common struggle of workers across the world, a struggle that is needed in order to challenge the boundless power of transnational corporations (Tollefsen et al. 2014: 276).

Även om det inte fanns något transnationellt solidariskt nätverk mellan arbetare i dessa länder gav forskarnas kritiska uppmärksamhet på konstruktioner av det lokala och det globala, samband och

relationer, dem detaljerade insikter om de specifika förutsättningar som präglar arbetares villkor i olika länder, liksom gemensamma ståndpunkter och behov som arbetare delar, trots dessa olikheter. Det belyser betydelsen av en uppmärksamhet på bland annat frågor om genus, etnicitet, klass och ålder och de sätt på vilka skilda lokala platser samkonstrueras med, och påverkar, sådana intersektionella ojämlikheter.

Bortom nationsbundna förklaringsmodeller

Forskningsprojektet *Spaces of Resistance: Gender and Sexualities in Times of Transformation* undersökte utbyten mellan feminister och hbtqia+-aktivister lokalt, nationellt och transnationellt. I projektet gjorde jag och tre kolleger etnografiskt fältarbete i Ryssland, Turkiet och de skandinaviska länderna. I början noterade vi att oenigheter om genus och sexualitet hade kommit att bli en central del av internationella och nationella maktstrider (Weber 2016). Sådana positioneringar framstod som en ny typ av måttstock för att framhäva ett lands grad av civilisation på en global arena (Rao 2020). Men det fanns inte mycket forskning om hur dessa globala ställningstaganden påverkade situationen för feministiska och hbtqia+-aktivister i vardagen, vilket blev startpunkten för *Spaces of Resistance*. Vi fann att olika hållningar kring genus och sexualitet i Turkiet, Ryssland och de skandinaviska länderna medförde konsekvenser för vad som överhuvudtaget kunde betraktas som politik (Arik et al. 2022), som påverkade förutsättningarna för rättvisearbete inom alla dessa kontexter (Çağatay, Liinason & Sasunkevich 2022).

Utifrån idén att ett transnationellt feministiskt perspektiv kan ifrågasätta nationsbundna förklaringsmodeller utvecklade vi i projektet ett analytiskt ramverk för att kritiskt utforska platsbundna diskurser och praktiker. Inspirerade av feministiska och queera forskare som hade använt dialog som metod för att producera kunskap (Brosi & hooks 2012; Browne et al. 2017; Butler & Spivak 2007; Mohanty & Carty 2018; Mohanty et al. 2021; Mountz et al. 2015) tog vi oss också an dialogen som vårt främsta analytiska verktyg. Under täta möten

delade vi våra intryck från fältarbete i våra respektive kontexter (i de olika länderna). Vi sökte efter gemensamma teman, likheter och skillnader mellan våra forskningskontexter. Vid ett av dessa tillfällen bestämde vi oss för att genom dialog utforska variationer och samstämmigheter i förhållningssätt till begreppet exceptionalism. Vi ville frikoppla idén om exceptionalism från dess starka anknytning till vissa nationella diskurser och gränser – här framstod till exempel Skandinavien som en region, ökad för ett slags exceptionalism som tar sig uttryck genom ett neo-kolonialt narrativ där Norge, Danmark och Sverige framställer sig som ”sekulära, jämställda och hbtqi+-toleranta” länder (Alm et al. 2021: 2) och förebilder ”för resten av världen att följa” (Habel 2012:1). Genom ett transnationellt perspektiv på exceptionalism hoppades vi kunna röra oss bortom den metodologiska nationalism som präglar många – även kritiska – användningar av begreppet och dess förankring i nationen/staten som given social och politisk form (Wimmer & Schiller 2002), och bidra med nya insikter om de komplexa lokala dynamiker som omgärdar nationella narrativ på en global arena.

Istället för att jämföra hur feministiska och hbtqi+-aktivister i våra tre sammanhang förhöll sig till nationalstaten undersökte vi hur de utmaningar och problem som aktivisterna mötte hängde ihop med diskurser om exceptionalism och dess institutionaliserade former. Vi fann att, även om nationalstaten är den plats som upprätthåller grunden för, liksom effekterna av, exceptionalistiska diskurser, sker det inom ramen för en global världsordning. Med ett transnationellt perspektiv på exceptionalistiska diskurser i våra tre kontexter kunde vi bland annat identifiera postkoloniala dynamiker och globala konstruktioner av ”offer” och ”ledare” i tal om jämställdhet och om kvinnors och hbtqi+-personers rättigheter, och utforska hur dessa påverkar hur aktivister kommunicerar med varandra på en transnationell arena. Istället för att behandla exceptionalism som ett begrepp för att beskriva aktivism, fokuserade vi på aktivisternas motståndspraktiker, och undersökte hur deras politiska program innehöll exceptionalistiska tankegångar, möjligheter eller positioner. Därmed utforskade vi hur aktivism konstruerades

genom och gentemot exceptionalistiska diskurser i Turkiet, Ryssland och Skandinavien.

Genom att problematisera exceptionalistiska tankesätt om genus och sexualitet inom våra forskningskontexter kunde vi få syn på vissa olikheter, som aktuella geopolitiska ställningstaganden inbäddade i såväl nutida händelser som i historien. Vi kunde peka på kopplingar och samband mellan platser, präglade av jämställdhetsdiskursens globalisering och en global agenda för sexuella rättigheter. När vi frikopplade exceptionalism från dess anknytning till specifika nationella regimer kunde vi fånga bredare, systematiska dynamiker, utan att förlora uppmärksamheten på de detaljer som gör våra forskningskontexter historiskt specifika. Det hjälpte oss att både fånga nationell särprägel och ett globalt sammanhang för de aktivistiska praktiker som vi utforskade, och samtidigt iakttå regionala variationer. Vår dialog synliggjorde att exceptionalism, på överlappande och olika sätt, har en stark ställning i alla de miljöer vi studerade. Om ansatser att knyta jämställdhet till moderniseringsambitioner och nationsbyggande upprättade likheter mellan skandinaviska och turkiska (specifikt kemalistiska) kamper för jämställdhet, hade exceptionalism som en form av imperialism mer påtagligt bevarats i dagens Turkiet och Ryssland. Samtidigt var ett förnekande av imperialism och kolonialitet mer framträdande för en nutida skandinavisk version av exceptionalism. I vår konversation framstod det tydligt hur exceptionalism i alla kontexter är djupt sammanvävd med kolonialism och kolonialitet i post- och neo-imperialistiska kontexter och i formeringen av den moderna nationalstaten. De sätt på vilka exceptionalism används i våra kontexter tillåter dessa länder/regioner att utmärka sig inom en geopolitisk världsordning, antingen genom att självidentifiera sig som varken tillhörande öst eller väst men överlägsen båda (Ryssland och Turkiet) eller genom att presentera sig själv som en föregångare i den globala utvecklingen (Skandinavien). På så vis fångade vår analys hur exceptionalismens logik är sammanvävd med dominerande diskurser för genus och sexualitet i de sammanhang vi undersökte liksom transnationellt. Vi fann att exceptionalism får motsägelsefulla konsekvenser, beroende på var och hur den utövas. Om exceptionalism i

en kontext, exempelvis Skandinavien, knyter jämställdhet till en viss plats, kan exceptionalism i en annan kontext, exempelvis Ryssland, överskugga tidigare framsteg på jämställdhetsområdet. Det framstod tydligt att exceptionalism, som har en så kraftfull betydelse inom geopolitiken, inte kan förstås som en koherent eller enhetlig diskurs, utan måste uppfattas som tvetydig, hybrid och varierad.

Sammanfattning

I detta kapitel har jag presenterat transnationell feminism som analytiskt perspektiv och metodologi och beskrivit begreppets utveckling inom en kritisk och mångvetenskaplig forskningstradition. Ett transnationellt perspektiv kan användas för att undersöka globaliseringens och kapitalismens effekter på nationell tillhörighet, genus, sexualitet, ras, ålder och klass men kan även kritisera idealistisk globalism och tendenser till att romantisera det lokala. I kapitlet har jag också belyst skillnaderna mellan transnationalism och internationalism samt hur gränsöverskridande utbyten skiljer sig från dessa, och betonat betydelsen av en uppmärksamhet på utbyten och rörelser över gränser. Jag har poängterat att ett forskningsprojekt inte måste vara empiriskt förankrat i nationella/lokala/regionala kontexter för att vara transnationellt, utan att det väsentliga istället är att utveckla ett transnationellt förhållningssätt. Ett sådant förhållningssätt bidrar till att problematisera monolitiska förståelser av nationen och att synliggöra de exkluderingar som upprätthåller nationens gränser och idéer om nationell enhet. Med exempel både från egen forskning och från andra feministiska projekt har jag belyst olika sätt att arbeta med transnationella feministiska perspektiv.

Med en uppmärksamhet på rörelser och utbyten över gränser synliggör transnationell feminism komplexa uttryck för makt och motstånd, och gör det genom en uppmärksamhet på platsens politik. Transnationell feminism lyfter fram de variationer som präglar identitet, arbete, vardagsliv och rättvisekamp på specifika platser, och deras likheter i olika situerade, lokala och globala kontexter. Ett transnationellt feministiskt perspektiv belyser på så sätt geografiska

maktcentra och deras globala dominans, historiskt såväl som idag, liksom samarbete och motstånd över gränser.

Referenser

- Alexander, M.J. & Mohanty, C.T. (red.) (1997). *Feminist Genealogies, Colonial Legacies, Democratic Futures*. New York: Psychology Press.
- Alm, E., Berg, L., Lundahl Hero, M., Johansson, A., Laskar, P., Martinsson, L., Mulinari, D. & Wasshede, C. (2021). *Pluralistic Struggles in Gender, Sexuality, and Coloniality: Challenging Swedish Exceptionalism*. Cham: Palgrave Macmillan.
- Alvarez, S.E. (1999). Advocating Feminism: The Latin American Feminist NGO "Boom". *International Feminist Journal of Politics*, 1(2): 181–209.
- Arik, H., Çağatay, S., Liinason, M. & Sasunkevich, O. (2022). Unsettling the Political: Conceptualizing the Political in Feminist and LGBTI+ Activism across Russia, the Scandinavian Countries, and Turkey. *International Feminist Journal of Politics*, DigitalFirst.
- Baksh, R. & Harcourt, W. (red.) (2015). *The Oxford Handbook of Transnational Feminist Movements*. New York: Oxford University Press.
- Barker, V. (2017). Penal Power at the Border: Realigning State and Nation. *Theoretical Criminology*, 21(4): 441–457.
- Bhambra, G.K. (2011). Historical Sociology, Modernity, and Postcolonial Critique. *The American Historical Review*, 116(3): 653–662. <http://www.jstor.org/stable/23308219>.
- Bhambra, G.K. (2014). Postcolonial and decolonial dialogues. *Postcolonial Studies*, 17(2), 115–121.
- Brosi, G. & hooks, b. (2012). The Beloved Community: A Conversation between bell hooks and George Brosi. *Appalachian Heritage*, 40(4): 76–86.
- Browne, K. et al. (2017). Towards Transnational Feminist Queer Methodologies. *Gender, Place & Culture*, 24(10): 1376–1397.
- Butler, J. & Spivak, G.C. (2007). *Who Sings the Nation-State?* London: Seagull.
- Çağatay, S., Liinason, M. & Sasunkevich, O. (2023). Varieties of Exceptionalism: A Conversation. I Engebretsen, E.L. & Liinason, M. (red.), *Transforming Identities in Contemporary Europe*. London: Routledge, s. 154–176.
- Çağatay, S., Liinason, M. & Sasunkevich, O. (2022). *Feminist and LGBTI+ Activism across Russia, Turkey and Scandinavia: Transnationalizing Spaces of Resistance*. Basingstoke: Palgrave Macmillan.
- Carty, L.E. & Mohanty, C.T. (2015). Mapping Transnational Feminist Engagements: Neoliberalism and the Politics of Solidarity. I Baksh, R. & Harcourt, W. (red.), *The Oxford Handbook of Transnational Feminist Movements*. New York: Oxford University Press, s. 82–115.
- Dufour, P., Masson, D. & Caouette, D. (red.) (2010). *Solidarities Beyond Borders: Transnationalizing Women's Movements*. Vancouver: University of British Columbia Press.
- El-Tayeb, F. (2008). The Birth of a European Public: Migration, Postnationality and Race in the Uniting of Europe. *American Quarterly*, 60(3): 649–670.

- Gago, V. (2020). *Feminist International: How to Change Everything*. London: Verso Books.
- Giles, W. & Hyndman, J. (2004). *Sites of Violence: Gender and Conflict Zones*. Berkeley: University of California Press.
- Gopinath, G. (2018). *Urruly Visions: The Aesthetic Practices of Queer Diaspora*. Durham & London: Duke University Press.
- Grewal, I. & Kaplan, C. (1994). *Scattered Hegemonies: Postmodernity and Transnational Feminist Practices*. Minneapolis: University of Minnesota Press.
- Grewal, I. (2005). *Transnational America: Feminisms, Diasporas, Neoliberalisms. Gendered Sexualities*. Basingstoke: Palgrave Macmillan.
- Habel, Y. (2012). Challenging Swedish Exceptionalism: Teaching While Black. I Freeman, K. & Johnson, E. (red.), *Education in the Black Diaspora: Perspectives, Challenges and Prospects*. London & New York: Routledge, s. 99–122.
- Ifekwunigwe, J.O. (2016). The Difference that Transnational and Intersectional Black Feminisms Make: A Commentary on Tripp. *Politics, Groups and Identities*, 4(2): 335–340.
- Joppke, C. & Morawska, E. (2003). Integrating Immigrants in Liberal Nation-States: Policies and Practices. I Joppke, C. & Morawska, E. (red.), *Toward Assimilation and Citizenship: Immigrants in Liberal Nation-States*. Basingstoke: Palgrave Macmillan.
- Khagram, S. & Levitt, P. (red.) (2008). *The Transnational Studies Reader: Intersections and Innovations*. New York: Routledge.
- Klapeer, C.M. (2017). Queering Development in Homotransnationalist Times. *lambda nordica*, 22(2–3): 41–67.
- Kulpa, R. (2014). Western Leveraged Pedagogy of Central and Eastern Europe: Discourses of Homophobia, Tolerance, and Nationhood. *Gender, Place & Culture*, 21(4): 431–448.
- Kulpa, R. & Mizielinska, J. (2016). *De-centering Western Sexualities: Central and Eastern European Perspectives*. London: Routledge.
- Liinason, M. (2020). Challenging the Visibility Paradigm: Tracing Ambivalences in Lesbian Migrant Women's Negotiations of Sexual Identity. *Journal of Lesbian Studies*, 24(2): 110–125.
- Liinason, M. (2021). "Drawing the Line" and Other Small-Scale Resistances: Exploring Agency and Ambiguity in Transnational Feminist and Queer NGOs. *International Feminist Journal of Politics*, 23(1): 102–124.
- Liinason, M. (2022). Homonationalism Across Borders. Exploring Cross-Border Exchange and Strategic Homonationalism in the Construction of Progressive Nationalism. *Sexualities*, 26(1–2): 86–104.
- Lock Swarr, A. & Nagar, R. (red.) (2010). *Critical Transnational Feminist Praxis*. New York: SUNY Press.
- Massey, D. (2005). *For Space*. London: Sage.
- Massey, D. (2008). *Space, Place and Gender*. Minneapolis: University of Minnesota Press.
- Mohanty, C.T. (2006[2003]). *Feminism utan gränser: Avkoloniserad teori, praktiserad solidaritet*. Hägersten: Tankekraft förlag.
- Mohanty, C.T. (2013). Transnational Feminist Crossings: On Neoliberalism and Radical Critique. *Signs: Journal of Women in Culture and Society*, 38(4): 967–991.

- Mohanty, C.T. & Carty, L.E. (red.) (2018). *Feminist Freedom Warriors: Genealogies, Justice, Politics, and Hope*. Chicago: Haymarket Books.
- Mohanty, C.T., Carty, L.E., Singh, T., Seshadri, P., Powell, K.E., Wang, J., Dickson, B., Norris, M. & Walcott, M. (2021). *Feminist Freedom Warriors Archive*. <http://feministfreedomwarriors.org/>
- Mountz, A., Bonds, A., Mansfield, B., Loyd, J., Hyndman, J., Walton-Roberts, M. & Basu, R. (2015). For Slow Scholarship: A Feminist Politics of Resistance through Collective Action in the Neoliberal University. *ACME: An International Journal for Critical Geographies*, 14(4): 1235–1259.
- Portes, A. et al. (1999). The Study of Transnationalism: Pitfalls and Promise of An Emergent Research Field. *Ethnic and Racial Studies*, 22(2): 217–232.
- Rao, R. (2020). *Out of Time: The Queer Politics of Postcoloniality*. New York: Oxford University Press.
- Roy, S. (2016). Women's Movements in the Global South: Towards a Scalar Analysis. *International Journal of Politics, Culture, and Society*, 29(3): 289–306.
- Roy, A. & Ong, A. (2011). *Worlding Cities: Asian Experiments and the Art of Being Global*. Malden: Wiley.
- Stella, F. (2015). *Lesbian Lives in Soviet and Post-Soviet Russia*. London: Palgrave Macmillan.
- Suchland, J. (2011). Is Postsocialism Transnational?. *Signs: Journal of Women in Culture and Society*, 36(4): 837–862.
- Talani, L.S. (2014). *The Arab Spring in the Global Political Economy*. London: Palgrave Macmillan.
- Tollefsen, A., Räthzel, N. & Mulinari, D. (2014). *Transnational Corporations from the Standpoint of Workers*. London: Palgrave Macmillan.
- Weber, C. (2016). *Queer International Relations: Sovereignty, Sexuality and the Will to Knowledge*. New York: Oxford University Press.
- Wimmer, A. & Schiller, N.G. (2002). Methodological Nationalism and Beyond: Nation–State Building, Migration and the Social Sciences. *Global Networks*, 2(4): 301–334.
- Yuval-Davis, N. (1997) *Gender and Nation*. London: SAGE Publications.
- Yuval-Davis, N. (2011). *Power, Intersectionality and the Politics of Belonging*. London: Sage.
- Yuval-Davis, N. (2019). *Bordering*. London: Wiley.